

نظام‌نامه

مطبوعات افغانستان

در دورهٔ امان‌الله خان

و آزادی مطبوعات

مقاله

سعیده سلطانی‌مقدم

کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی

در ابتدا می‌بایست به سیر روزنامه‌نگاری افغانستان بپردازیم و آن را از لحاظ تاریخی بررسی نماییم. شمس‌النهار اولین نشریه‌ای است که در تاریخ افغانستان منتشر شده است. این نشریه در ۱۸۷۵ م منتشر و بعد از مدتی متوقف شده است و برای مدت‌های مدیدی افغانستان از وجود هرگونه نشریه‌ای محروم بوده است. «شمس‌النهار» نشریه‌ای است که امیر شیر علی خان به تشویق سید جمال‌الدین اسدآبادی به انتشار آن پرداخت.^۱ درباره اینکه چه کسانی در شمس‌النهار قلم می‌زدند، از مشخصات نشریه این‌گونه می‌توان برداشت کرد که مدیریت شمس‌النهار را فردی به نام میرزا عبدالعلی خان برعهده داشته و مقالات آن نیز توسط یکی از کاتبان سرشناس درباره به نام عبدالقادر پیشاوری به خط خوش

۱. آهنگ، محمدکاظم؛ سیر ژورنالیسم در افغانستان؛ کابل: انجمن تاریخ و ادب افغانستان، ۱۳۴۹، ج ۱، ص ۸.

چکیده: دولت امان‌الله خان در تمام عرصه‌ها به نوسازی افغانستان علاقه داشت. در نشریه‌های دوران امان‌الله خان امر استقلال، گسترش معارف، روشنگری، مبارزه با خرافات و تشویق اقشار گوناگون اجتماعی مردم به خصوص زنان در جهت ایجاد یک افغانستان متمدن و پیشرفته تمرکز داشت. نویسنده در نوشتار حاضر، سیر تاریخی مطبوعات و رسانه‌ها در افغانستان را مورد مذاقه قرار می‌دهد. وی در راستای این هدف، به اختصار از انتشار نشریات سراج‌الخبار و ارشاد‌النسوان سخن به میان می‌آورد. سپس در ادامه، نظام‌نامه مطبوعات در دوره امان‌الله خان و دوره نادرخان را بررسی می‌نماید. در انتها، مواد نظام‌نامه مطبوعات افغانستان را ارائه می‌دهد.

کلیدواژه: مطبوعات افغانستان، دوران امان‌الله خان، آزادی مطبوعات، روزنامه‌نگاری افغانستان، تاریخ افغانستان، دوران نادرخان، نظام‌نامه مطبوعات افغانستان.

۱۲۹۰ شمسی منتشر شد که مسئولیت آن را محمود طرزی برعهده داشت. سراج الاخبار هر پانزده روز یک بار منتشر می‌شد و نقش مهمی در شکل‌گیری تجدد در افغانستان آن دوره دارد. محمود طرزی در سراج الاخبار برای اولین بار اندیشه‌های نوین تجددطلبانه را منتشر کرد و برای نخستین بار در این دوره شیوه‌های نوین ادبی، رمان و رمان‌نویسی در سراج الاخبار منعکس شد. حتی برای این کار طرزی خود چند رمان از ژول ورن نویسنده نامدار فرانسوی را به زبان فارسی دری افغانستانی ترجمه کرد. سراج الاخبار در آن دوره تنها رسانه‌ای بود که اخبار جنگ جهانی را در افغانستان منتشر می‌کرد و بسیاری از اصطلاحات سیاسی و فرهنگی جدید نیز توسط سراج الاخبار وارد جامعه شدند. از این رو محمود طرزی را پیشاهنگ ادبیات نوین و پدر ژورنالیسم افغانستان لقب داده‌اند. البته سوازی از طرزی، نویسنده‌گان دیگری نیز در سراج الاخبار قلم می‌زدند که از جمله آنها می‌توان به عبدالهادی داوودی، عبدالرحمن لودین، عبدالغنی مستغنی و... اشاره کرد که در واقع از نسل اول روزنامه‌نگاران معاصر افغانستان به شمار می‌روند.

درواقع مخالفت با انگلیس باعث شد که انگلیسی‌ها حبیب‌الله خان را تحت فشار قرار دهند و در نهایت حبیب‌الله خان دستور توقف انتشار سراج الاخبار را صادر کرد و انتشار نشریه بعد از هشت سال فعالیت ممنوع اعلام شد.^۶ هر چند سراج الاخبار توقیف شد، ولی این نشریه یکی از مراکز ترویج مشروطه‌خواهی در افغانستان تبدیل شده بود و در شکل‌گیری جنبش مشروطیت دوم و استرداد استقلال افغانستان از انگلستان تأثیری مهم و غیرقابل انکار داشت.

ارشاد النسوان اولین مجله زنان افغانستان

امیر حبیب‌الله خان در سال ۱۹۱۹ میلادی در جلال‌آباد به قتل رسید و فرزند سومش امان‌الله خان پس از مدتی به قدرت رسید. با روی کار آمدن امان‌الله، روزنامه‌نگاری در افغانستان بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. وی بر اثر مسافرت‌های خود به ایران و ترکیه و مطالعه اوضاع اجتماعی ممالک نامبرده در مراجعت به افغانستان مبادرت به اصلاحاتی کرد.^۷

کسانی مانند محمود طرزی در حکومت امان‌الله تقرب یافتند و طرزی چند سال به عنوان وزیر خارجه‌ی افغانستان مشغول به خدمت بود. تلاش‌های محمود طرزی نتایج بسیاری را در پی داشت و بعد از سراج الاخبار نشریات جدیدی به وجود آمدند که از جمله‌ی آنها می‌توان به ارشاد النسوان (اولین مجله‌ی زنان افغانستان در دوران معاصر) اشاره کرد.^۸ نشریه‌ای که زیر نظر ملکه ثریا همسر امان‌الله خان منتشر می‌شد و مسئولیت آن را اسما رسمیه همسر محمود طرزی و سردبیری آن

نستعلیق نگاشته می‌شده است. در میان مطالب شمس النهار ترجمه‌هایی نیز به چشم می‌خورند که بر این اساس اولین نسل مترجمان رسمی افغانستان را می‌توان به دوران امیر شیرعلی خان منتسب نمود. این مترجمان به ترجمه برخی مطالب از مجلات خارجی اقدام می‌نمودند و سپس آن را در شمس النهار منتشر می‌نمودند و بدین ترتیب بسیاری را با تحولات خارج از افغانستان آشنا می‌کردند. روزنامه شمس النهار روزنامه‌ای خبری بود. بسیاری از خبرها را از روزنامه‌های دیگر به خصوص روزنامه‌های هندی و اردو چاپ‌ها، مانند اخبار راجپوتانه، اخبار عالم، اخبار عام لاهور، اخبار انجمن پنجاب، اخبار کوه نور، طلسم حیرت، لوح محفوظ و همچنین سید الاخبار روزنامه فارسی‌زبان دکن می‌گرفتند و منابع خود در ضمن خبر اشاره می‌کردند. خبرهای داخلی از طریق شبکه اداری ولایات و شاید نمایندگان مستقل روزنامه به شمس النهار می‌رسید. عنوان بیشتر خبرها، به تقلید از روزنامه‌های هند که در ایران نیز کم‌وبیش معمول بود، تشکیل می‌شد. در لابلای خبرهای شمس النهار ترقی‌خواهی و اصلاح‌طلبی‌گرداننده یا گردانندگان روزنامه به چشم می‌خورد. روزنامه درباره لزوم توجه به صنایع محلی و امنیت و مسائل رفاهی مطالبی دارد.^۲

مطالب روزنامه به ترتیب چاپ عبارتند از مقاله‌های کوتاه خبری، اطلاعیه‌های ضروری و پس از آن خبرهای خارجی. در پایان رویدادهای شهری و خبر شهرستان می‌آمد و برخی از خبرها با بیتی شعر آغاز می‌شد.^۳

انتشار سراج الاخبار

امیر شیرعلی خان تا جایی که برایش مقدور بود از شمس النهار حمایت کرد، اما بعد از به حکومت رسیدن پسرش محمد یعقوب، شمس النهار هم دیگر منتشر نشد. دروانی از خفقان و تصفیه حساب‌های قومی و نژادی شروع شد. امیر عبدالرحمان خان در اکتبر سال ۱۹۰۱ میلادی درگذشت. ولیعهد او امیر حبیب‌الله خان در کابل به قدرت رسید. خوشبختانه حبیب‌الله خان نسبت به فرهنگ بی‌توجه نبود.

دوران حکومت او را می‌توان دوران شکل‌گیری مطبوعات نوین در افغانستان نامید و دلیل اصلی آن انتشار نخستین نشریه مدرن و نوین تاریخ افغانستان، یعنی «سراج الاخبار» است.^۴

سراج الاخبار در دوران حبیب‌الله خان در دو مرحله منتشر شد. در مرحله اول نشر آن که در سال ۱۲۸۴ شمسی بود، فقط به یک شماره محدود ماند و مسئولیت آن را عبدالرئوف قندهاری برعهده داشت.^۵ مرحله دوم انتشار سراج الاخبار شش سال بعد در تاریخ ۱۲ میزان (مهر)

۲. سیر ژورنالیسم در افغانستان، ص ۱۲-۱۳.

۳. پروین، ناصرالدین؛ «مجله ایران‌شناسی»، سال نهم، ۱۳۷۶، ش ۳۴، ص ۳۰۵.

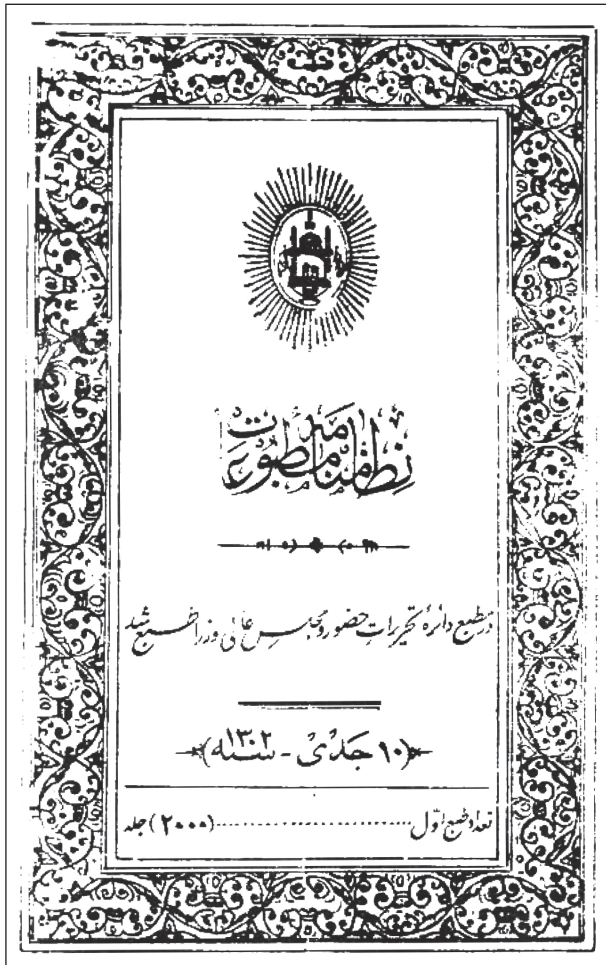
۴. حبیبی، عبدالحی؛ تاریخ مختصر افغانستان؛ کابل: انجمن تاریخ و ادب افغانستان، ۱۳۴۹، ج ۲، ص ۱۳۲.

۵. همان، جنبش مشروطیت در افغانستان، کابل، ۱۳۶۳، ص ۸.

۶. همان، راهنمای تاریخ افغانستان، کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۴۸، ص ۸۹.

۷. بیات، عزیزالله؛ تاریخ تطبیقی ایران با کشورهای جهان؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۴، ص ۵۷۲.

۸. رهین، عبدالرسول؛ تاریخ مطبوعات افغانستان؛ ج ۲، کابل: شورای فرهنگی افغانستان، ۱۳۸۷، ص ۲۲۸.

بعدها در سال ۱۳۴۳ شمسی در دوران محمد ظاهر شاه به وزارت مطبوعات تبدیل شد. در همین سال قانون مطبوعات افغانستان به تصویب مجلس شورای ملی افغانستان رسید. البته چنین پدیده‌ها و فرصت‌های خوب و بی سابقه بدین معنا نیست که در این دوره هیچ‌گونه محدودیتی برای مطبوعات وجود نداشته است؛ زیرا مطبوعات در عین برخورداری از آزادی، هم از سوی قوانین و نظام حقوقی و هم از سوی دولت - به گفته مورخان - به نحوی کنترل و مدیریت می‌شدند. نویسنده کتاب سیر ژورنالیسم در افغانستان در این مورد می‌گوید: «صرف نظر از اینکه روزنامه‌ها و نشریه‌های آزاد در آن زمان در افغانستان امکان موجودیت و نشر را داشتند یا خیر، قانون مطبوعات آن عصر متأسفانه یک سلسله ماده‌هایی را (مخصوصاً ماده‌های جزایی) در خود نهفته داشت که بدون شک روزنامه‌نگار را به ساده‌گی در زنجیرها بسته می‌توانست».^۹

از دیگر نشریات دوران امان الله خان می‌توان نشریات زیر را نام برد: «سراج الاطفال» (اولین نشریه کودکان افغانستان) - که به طور ضمیمه در کنار سراج الاخبار منتشر می‌شد - امان افغان (با مسئولیت عبدالهادی داوودی)، ستاره افغان (با مدیریت میر غلام محمد غبار)،

را روح افزاء (دختر محمد زمان خان خازن الملک) بر عهده داشتند. محتوای این نشریه را مطالبی در مورد اخبار زنان، هنرهای خانه داری، آشپزی، خیاطی، آداب معاشرت برای زنان و... تشکیل می‌دادند و در واقع اولین رسانه‌ی مخصوص زنان در تاریخ افغانستان به شمار می‌رود.

نظام‌نامه مطبوعات در دوره امان الله خان

شاه امان الله خان پس از اعلام استقلال افغانستان در ۲۸ اسد ۱۲۹۸ خورشیدی برابر با ۱۹ آگوست ۱۹۱۹ میلادی، اولین کار بزرگ و ماندگاری را که انجام داد تدوین قانون اساسی به نام «نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان» در سال ۱۳۰۱ هجری خورشیدی بود. در این قانون، حقوق و آزادیهای شهروندان کشور تا جایی که شرایط، اوضاع و مقتضیات آن زمان ایجاب می‌کرد، از آن جمله «آزادی مطبوعات» به رسمیت شناخته شد. در ماده ۱۱ این قانون در رابطه با آزادی مطبوعات چنین آمده است: «مطبوعات و اخبارات داخلی، مطابق نظامنامه مخصوص آن آزاد می‌باشند. نشر اخبار فقط از حقوق حکومت و یا اهالی تبعه افغانستان است. درباره مطبوعات خارجه، دولت علیه افغانستان بعضی شرایط و قیود نهاده می‌تواند».^۹

بر اساس حکم این ماده، نظامنامه مطبوعات در سال ۱۳۰۲ خورشیدی تدوین و تصویب شد که در آن چگونگی فعالیت رسانه‌های آزاد داخلی و خارجی و حد و مرز آزادی آنها مشخص گردید.

نظامنامه مطبوعات با ۱۸ ماده، به تاریخ دهم جدی ۱۳۰۲، به تعداد دو هزار نسخه در مطبعه دایره تحریرات حضور و مجلس عالی وزرا طبع شد در این نظامنامه، شرایط نشریه اصطلاح آن نظامنامه مسائل یومیه و موقوته پیش‌بینی گردیده و همچنان احکام جزایی در آن درج شده بود. در بند سوم ماده ۱۸ این نظامنامه گفته شده است: «نظامنامه هذا به روزنامه‌های غیر رسمی عاید بوده، روزنامه‌های رسمی به احکام علیحده تابع می‌باشد». منظور از روزنامه‌های غیر رسمی روزنامه‌هایی بوده است که از طرف اشخاص به صورت آزاد نشر می‌گردید و مسلماً روزنامه‌های رسمی عبارت بود از روزنامه‌هایی که از طرف مقامات و مراجع دولتی طبع و نشر می‌گردید. در ماده ۸ این نظامنامه آمده است که: «رسایل و موقوته‌هایی که به سیاست تعلق نداشته باشند و محض ادبی و فنی باشند به این نظامنامه تابع نیستند». این مسئله بازگوینده آن است که نشریه‌های علمی و ادبی تابع آن نبودند، ولی آن نشریه‌هایی که نشر اطلاعات روز، تبصره‌ها، مقاله‌ها، سرمقاله‌ها و مختصر اینک مسائل سیاسی را مطرح می‌نمودند، تابع آن بودند».

از دیگر اقدامات امان الله خان در راستای سامان‌دهی اوضاع مطبوعات کشور را می‌توان در تاسیس ریاست مستقل مطبوعات مشاهده کرد که ریاست آن را صلاح‌الدین سلجوقی بر عهده داشت که این ریاست

۱۰. آهنگ، محمد کاظم، سیر ژورنالیسم در افغانستان، پیشین، ص ۲۲۱.

۹. قوانین اساسی افغانستان، وزارت عدلیه، چاپ اول، ۱۳۸۶، ص ۲۴.

مطبوعات در این دوره وسیله‌ای بود در دست نادرخان تا شخصیت‌های ملی دوران شاه امان‌الله خان، قهرمانان جنگ استقلال، روشنفکران و دیگراندیشان را با ترنم‌ها و دروغ‌پراکنی‌های مطبوعاتی به نام شخصیت‌های خائن به وطن معرفی کند.

با این حال پایه‌گذاری انجمن ادبی کابل در سال ۱۹۳۱ یکی از کارهای درخشان در دوران نادرخان به حساب می‌آید. این انجمن مجله‌ای را به نام کابل همراه انتشار می‌داد که بعداً نه تنها در افغانستان، بلکه در تمام حوزه گسترده زبان فارسی دری از اعتبار بلندی برخوردار شد. انجمن ادبی کابل آرام‌آرام به یک نهاد با اعتبار در زمینه ترجمه آثار ادبی، پژوهش‌های ادبی، نقد ادبی و تاریخ‌نویسی بدل شد. نتایج کار دانشمندان و اعضای انجمن در مجله ادبی کابل به چاپ می‌رسید و می‌توان گفت که این نشریه در شیوه نگارش زبان فارسی دری تحول گسترده‌ای را به وجود آورد چنان‌که تاکنون مجله ادبی کابل در میان پژوهشگران افغانستان و منطقه همچنان اعتبار خود را نگهداشته است.

در ارتباط با ایجاد انجمن ادبی کابل این نظر نیز در میان فرهنگیان افغانستان وجود دارد که نادرخان با ایجاد این انجمن ادبی می‌خواست تا فرهنگیان، روشنفکران و شخصیت‌های دیگراندیش افغانستان را زیر نظر داشته باشد.^{۱۳}

نتیجه

در نشریه‌های دوران امان‌الله خان امر استقلال، گسترش معارف، روشنگری، مبارزه با خرافات و تشویق اقشار گوناگون اجتماعی مردم، به خصوص زنان برای ایجاد یک افغانستان متمدن و پیشرفته تمرکز داشت

اساساً گسترش مطبوعات در این دوره بر بنیاد یک ضرورت اجتماعی - اقتصادی و سیاسی استوار بود. دولت امان‌الله خان در تمام عرصه‌ها به نوسازی افغانستان علاقه داشت.

از آنچه درباره سیر تاریخی مطبوعات و رسانه‌ها در افغانستان گفته شد، به این نتیجه رسیدیم که رشد و توسعه این نهاد، نظریه عوامل مختلف سیاسی، تاریخی و فرهنگی - از آن جمله نوع نگاه حاکمان سیر صعودی نداشته است؛ زیرا با وضع نخستین قانون اساسی در زمان شاه امان‌الله، آزادی مطبوعات از اقبال بیشتری نسبت به دوره بعدی، یعنی زمان نادر شاه برخوردار بوده است. در دوره نادر شاه وضعیت حقوقی و قانونی این نهاد دچار محدودیت شده و این دوره یکی از دوره‌های تاریک، در تاریخ مطبوعات افغانستان به شمار می‌رود.

۱۳. فرهنگ، میرمحمد صدیق؛ افغانستان در پنج قرن اخیر؛ ج ۱، مشهد: درخشش، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۶۰۶.

۹

نشریات روزنامه‌ها و رسائل در باره حرکات
قوای عسکریه و اسباب وسائله تا فیه منع می‌توان
شد .

(۹۸): - ادخال روزنامه‌ها و رسائل بومیّه و موقوته که در محال

اجنبیه منتشرند یا قرار بیهیت و زرا منع می‌توان شد
تنها وزیر داخلیه بنا بر طلب و تکلیف اداره مطبوعات
برای یک نمبر و یک نسخه روزنامه امر داده می‌تواند
که ادخالش منع شود .

نظامنامه‌ها به روزنامه‌های غیر رسمی عائد بوده
روزنامه‌های رسمی با حکام علی‌الوجه تابع می‌باشند

ادخال این نظامنامه‌ها در زمره نظامات دولت

تقسیم و تمییز احکام موادش را داده می‌نمایم .

مورخه (۱۰) جمادی (۱۳۰۳)

پشتون ژغ (نشریه‌ای به زبان پشتون با مدیریت فیض محمد ناصری)، انیس (با مدیریت مرحوم محی‌الدین انیس در سال ۱۳۰۶ شمسی)، اردو (نشریه مسائلی نظامی با مدیریت عبدالطیف خان غند مشر)، اتحاد بغلان (به سال ۱۳۰۱ در بغلان و به دوزبان فارسی و پشتو منتشر می‌شد) و بدر (به سال ۱۲۹۹ شمسی در مزار شریف به دوزبان فارسی و پشتو منتشر می‌شد).^{۱۱}

مطبوعات در دوران نادرخان

در دوره نادرخان هیچ گونه نشریه غیر دولتی در کشور به چاپ نمی‌رسید.^{۱۲} بدین‌گونه اختناق مطبوعاتی، تهدید روزنامه‌نگاران و روشنفکران در روزگار او شدت بیشتری یافت.

او حتی از این هم بیشتر گامی برای اختناق پیش گذاشت و شماری از روزنامه‌نگاران و روشنفکران را از دم تیغ گذراند. الزاماً در دوران نادرخان مطبوعات در افغانستان برای روشنگری و رشد بشری اثرگذاری چندانی نداشتند، برای آنکه او مطبوعات را نه بر هدف ایجاد تحولات اجتماعی، بلکه بر هدف استحکام پایه‌های حکومت استبدادی و منافع خاندان و قوم خود می‌خواست.

۱۱. رهین، عبدالرسول؛ تاریخ مطبوعات افغانستان؛ ج ۲، کابل: شورای فرهنگی افغانستان، ۱۳۸۷، ص ۲۲۸.

۱۲. قوانین اساسی افغانستان، پیشین، ص ۶۲ و ۶۳.

۲. در کدام محل و در کدام مطبع چاپ می شود

۳. موادی که بحث می کند

۴. اوقات نشر

۵. اسم و شهرت و سن و محل اقامت و تابعیت مستدعی

۶. اسم و شهرت و سن و محل اقامت و تابعیت مدیرمسئول.

۷. به کدام زبان نشر می شود

نائب الحکومه ها و حکام اعلی درخواست نامه هایی را که به حضورشان تقدیم می شود و نیز به وزارت داخله فرستاده بنا برخواست نامه از طرف وزارت داخله بعد از تحقیقات و تدقیقات لازمه برای مستدعی یک اجازه نامه داده می شود.

۵. هر نسخه روزنامه و یا رساله یومیه و موقوته که به موقع انتشار می آید، باید دستخط مدیرمسئول را داشته باشد.

۶. در صورتیکه صاحب و یا مدیرمسئول روزنامه ها و رسائل یومیه و موقوته عوض می شوند، اول به اول در مرکز به وزارت داخله و در اطراف به نائب الحکومه و یا حاکم اعلی رجوع کرده کیفیت به خود رخصت نامه نشان کرده شود و همچنین در حالی که عنوان و یا ایام انتشار و یا مطبعه روزنامه و رساله تبدیل و تغییر می خورد، قبل از این به همان دوائر معلومات اعطا کردن ضروری است.

۷. همچنین درج کردن تبلیغات رسمیه که در مرکز وزارت و در اطراف از طرف حکومت محلیه فرستاده خواهد شد، در نسخه اول بلااجرت ضروری است. همچنین جوابی که یک شخص مأمور خواه غیر مأمور در مقابل نشریاتی که برخلاف شخصی خودش واقع شده است به شرطی که از دو برابر مقاله اصلی زیاد نشود در نسخه اول همان روزنامه و یا رساله در همان ستون نشر کردنش بدون اجرت مجبوری است.

۸. رسائل موقوته که به سیاسیات تعلق نداشته باشند و محض ادبی و فنی باشند، به این نظام نامه تابع نیستند.

۹. روزنامه ها و یا رسائل یومیه و موقوته که در زمان حال منتشر می باشند، بر طبق احکام این نظام نامه در ظرف سه ماه اجاره خواهند گرفت.

۱۰. هیچ کتابی بدون تصویب و اجازه وزارت معارف در مطبعه های افغانستان طبع شده نمی تواند

احکام جزائیه

۱۱. مجازات قانونیه که از روی مندرجات روزنامه ها و رسائل یومیه و موقوته می آید به مدیرمسئول و یا صاحب روزنامه و رساله که مدیرمسئول باشد و در صورتی که در زیر یک مقاله دستخط کسی باشد، مسئولیت این مقاله مشترکاً به صاحب مقاله و مدیرمسئول راجع می باشد.

نظامنامه مطبوعات افغانستان

در مطبع دایره تجریرات حضور مجلس عالی وزیرالطبع

﴿ ۱۰ جَدِّی، سنه ۱۳۰۲ ﴾

تعداد طبع اول (۲۰۰۰) جلد

ماده:

۱. همچنان که در ماده (۱۱) نظام نامه اساسی تصریح شده در افغانستان نشر اخبار فقط به تبعه افغانیه عاید و منحصر است.

۲. هر روزنامه و یا رسائل یومیه و موقوته^۱ باید یک مدیرمسئول داشته باشد. صاحب روزنامه و یا رساله مدیریت مسئول را قبول نکند، یک شخص دیگری ضرور است که مدیرمسئول مقرر شود.

۳. صاحب روزنامه یا رساله و مدیرمسئولش باید از تبعه افغانیه بوده و مدیرمسئول بیست و یک سال عمرش را اكمال کرده، محجور و یا از حقوق مدنیه اش ساقط نشده و از بدو سلطنت ذات ملوکانه اعلی حضرت غازی بیک جرمی مانند ساخته کاری و فریب بازی بوده و سوء استعمال امنیت که به سوء اخلاق دلالت می کند محکوم نگردیده و در زمانی که روزنامه و یا رساله نشر می شود از کتابت به قدر کفایه ای بهره داشته باشد.

۴. نشر روزنامه ها و رسائل یومیه و موقوته به اجازه رسمیه تابع است. شخصی که می خواهد روزنامه و رساله یومیه و موقوته نشر کند باید در مرکز دارالسلطنه به وزارت داخله و در اطراف به نائب الحکومه و یا حاکم اعلی یک درخواست نامه تقدیم کرده در این درخواست نامه خود تفصیلات ذیل را نشان بدهد:

۱. عنوان روزنامه و یا رساله

۱۴. وقت معین شده، هنگام مقرر (لغت نامه دهخدا).

مذکوره و یا بنا بر طلب قوماندانهای اردو از طرف حکومت به محاکم عدلیه سپرده می‌شود.

جرم‌های ذم و قدح دیگر بدون طلب و استدعای مدعی شخصی در محاکم عدلیه محاکمه شده نمی‌تواند.

۱۶. در حالی که دربارهٔ مأمورین دولت و یا مدیر و مأمورین اداره شرکت‌هایی که با سهام متشکل اند با تعیین ماده ذم واقع شود و این ذم به فعالی که داخل ماموریت و وظیفه‌شان است راجع باشد، هرگاه عندالمحاکمه افعال مذکوره ثابت شود، از روی این نشریات مجازات مرتب نمی‌شود.

۱۷. وقتی که از طرف دولت لازم دیده می‌شود نشریات روزنامه‌ها و رسائل دربارهٔ حرکات قوای عسکریه و اسباب و سائط تدافعیه منع می‌توان شد.

۱۸. ادخال روزنامه‌ها و رسائل یومیه و موقوته که در ممالک اجنبیه منتشرند با قرار هیئت وزرا منع می‌توان شد. تنها وزیر داخلیه بنا بر طلب و تکلیف ادارهٔ مطبوعات برای یک تمبر و یک نسخه روزنامه امر داده می‌تواند که ادخالش منع شود.

نظام‌نامه هذا به روزنامه‌های غیر رسمی عاید بوده، روزنامه‌های رسمی با احکام علیحده تابع می‌باشند.

ادخال این نظام‌نامه را در زمره نظامات دولت تصمیم و تعمیل احکام موادرش را اراده می‌نمایم. ۱۰ جدی ۱۳۰۳

کتابنامه

آهنگ، محمدکاکم؛ سیر ژورنالیسم در افغانستان؛ ج ۱، کابل: انجمن تاریخ و ادب افغانستان، ۱۳۴۹، ج یک.

بیات، عزیزالله؛ تاریخ تطبیقی ایران با کشورهای جهان، تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۴.

پروین، ناصرالدین؛ «مجله ایران‌شناسی»؛ سال نهم، ۱۳۷۶، ش ۳۴.

حبیبی، عبدالحی؛ تاریخ مختصر افغانستان؛ ج ۲، کابل: انجمن تاریخ و ادب افغانستان، ۱۳۴۹.

_____؛ جنبش مشروطیت در افغانستان؛ کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۶۳.

_____؛ راهنمای تاریخ افغانستان؛ کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۴۸.

رهن، عبدالرسول؛ تاریخ مطبوعات افغانستان؛ ج ۲، کابل: شورای فرهنگی افغانستان، ۱۳۸۷.

فرهنگ، میرمحمدصدیق؛ افغانستان در پنج قرن اخیر؛ ج ۱، مشهد: درخشش، ۱۳۷۱.

وزارت عدلیه؛ قوانین اساسی افغانستان؛ چاپ اول، ۱۳۸۶.

۱۲. روزنامه‌ها و یا رسائل یومیه و موقوته که بلارخصت نشر شده باشند و یا مدیر مسئول‌شان بر موجب مادهٔ ۶ معامله قیدیه به رخصت‌نامه نکرده باشند فوراً تعطیل می‌شوند.

۱۳. کسانی که بلارخصت، روزنامه و یا رسائل یومیه نشر می‌کنند و یا در حال تبدل صاحب و مدیر مسئول روزنامه و رساله بدون نشان کردن کیفیت در رخصت‌نامه به نشر روزنامه و رساله دوام می‌نمایند علاوه بر جزای تعطیل تعزیر می‌شوند.

۱۴. روزنامه و رسائل یومیه و موقوته که نشریات ذیل را می‌کنند به موجب مادهٔ ۱۰ در محاکم عدلیه بعد المحاکمه به زیر تعزیر می‌آیند.

الف) نشر عبارات تزییف و تحقیر درباره دین مبین اسلام و مذهب اسلامی و طوایف ملیه

ب) نشریاتی که به اجرای یکی از جرائمی که در ماده‌های ۳۳ الی ۴۵ و ۲۰۳ نظام‌نامهٔ جزای عمومی مصرح است متضمن تحریک می‌باشند.

ج) نشریاتی که مغایر آداب عمومی و منحل اخلاق می‌باشند.

د) اجرای نشریاتی که متضمن ذم و قدح باشند

۱. در حق حکمداران و یا رؤسای حکومت دولی که با دولت افغانستان دوستی دارند.

۲. در حق خاندان سلطنت.

۳. در حق دوائر و محاکم و هیئت رسمی و قشون

۴. در حق مأمورین سیاسی و دول اجنبیهٔ متحالبه و قونسل‌های مقیم افغانستان.

۵. در حق مأمورین و افراد اهالی

ه) به تهدید افشا و یا به اسناد یک فقره‌ای که اخلاص ناموس و یا کسر اعتبار یک شخص را موجب می‌باشد تشبث کرده باشند.

و) کوائف بی‌اصل و اساس و یا مضع و یا محرف و یا بدون اصل و اساس به کی اسناد کرده اوراق نشر و نقل کرده باشند.

۱۵) از جرایم فوق مطبوعات جرائمی که در فقره‌های الف، ب، ج، د، (۳ و ۱) بیان شده است به راه راست از طرف حکومت در پیش محاکم عدلیه تعقیب می‌شود.

محاکمهٔ جرم‌های ذم و قدح که دربارهٔ حکمداران و روسای حکومت و مأمورین سیاسی اجنبیه واقع می‌شود و در فقرهٔ (۲ و ۵) مرقوم است، بنا بر مراجعت سفارت‌های شان به وزارت خارجیه و محاکمهٔ جرم‌های ذم و قدح که در حق محاکم و دوائر و هیئت رسمی و قشون واقع می‌شود و در فقره ۴ نوشته شده است بنا بر مراجعت روسای دوائر